

in the presence of coevals. The necessity of systematic work in this direction is realised. It is determined that one of the most effective means of developing of adequate self-esteem and improving of social relationships with significant people for teens, by inclusion in socially meaningful group activities and its benefits along with other activities of adolescents is grounded. The results of the formative experiment are analysed and it is proved the effectiveness of the proposed program of interaction of adolescents with nearest social environment.

Статтю подано до друку 01.12.2014.

©2014 р.

Є. В. Гейко (м. Кіровоград)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЦІЛІСНОСТІ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми дослідження. Проблема цілісності найчастіше розглядається у сув'язності із поняттями «система» й власне «цілісність». Якщо проаналізувати трактування, що найчастіше представлені у психологічній науці, то можна зазначити певну схожість даних понять. Так, Л. Станкевич, посилаючись на вислів Л. Берталанфі, цитує: «загальну теорію систем можна визначити як науку про цілісність» [6, с. 6]. Відтак важливо виявити суттєві ознаки поняття «система» й «цілісність».

Звернемося до лексичного аналізу. Синонімами слова «цілісність» є такі: «нероздільність», «усеохопленість», «єдність», «завершеність», «закінченість», «інтегрованість», «монолітність», «неподільність», «неушкодженість», «нерозривність», «нерозчленованість», «спільність», «організм», «повнота», «синтез», «злитність», «унітарність», «цілість», «цільність», «емерджентність» та ін. Отже, основою є значення, пов'язане із суцільністю й навпаки, протилежним є диференційованість, антоніми такі: «ділімість», «роздільність», «розривність», «розпорошеність», «роз'єднання».

У словнику російських синонімів цілісність вирізняється як єдність, цільність, неділімість, нероздільна властивість виявляти внутрішню єдність (Словарь русских синонимов). В іншому словнику подається такий ряд: усезагальність, єдність, монолітність, неушкодженість, неділімість, незіпсованість, нероздільність, спільність, організм, повнота, синтез, унітарність, цілість, цільність

У сучасному тлумачному словнику цілісність постає як внутрішня єдність об'єкту, його відносна автономність, незалежність від навколишнього середовища. Також, цілісність пов'язана з власне об'єктом, що має такі властивості. У цьому випадку цілісність використовується як синонім поняття «ціле». Вказані характеристики варто розуміти не в абсолютному, а у відносному сенсі. Поняття виражає інтегрованість, самодостатність, автономність об'єктів, їх протиставленість оточенню, що пов'язано з їх внутрішньою активністю; характеризує їх якісну своєрідність, зумовлену наявними їм специфічними закономірностями функціонування й розвитку. Іноді цілісністю називають й власне об'єкт, котрий володіє такими якостями, в такий спосіб зазначене поняття виступає синонімом «цілого». Представлені властивості варто розуміти у тому смислі, що об'єкт виявляє розмаїття зв'язків із середовищем, існує лише у єдності з середовищем. Окрім того уявлення про цілісність постійно змінюються в залежності від розвитку наукового пізнання власне об'єкту. Так, у біології уявлення про цілісність окремого організму у деяких відношеннях виявляється недостатнім, задля чого вводиться таке поняття, як біоценоз. Тому необхідно висвітлювати внутрішню детермінацію властивостей цілісного об'єкту [7].

Втім цілісність як завершеність, тотальність, цільність й власне закономірність предмету – тлумачить Философский энциклопедический словарь. На перетині XIX й XX століть застосовують зазначене поняття задля того, щоб розкривати усі об'єкти у їх первинному цільному взаємозв'язку, в структурі. В такий спосіб, вказуючи властивості складових неможна пояснити загальну дію об'єкту. Тому що окреме, частина може бути досягнута лише поза цілим, а ціле, за Аристотелем, більше суми своїх часток. Ціле не складається з часток. У ньому лише розрізняються частки, у кожній з яких діє ціле. Організм – динамічна цілісність.

У соціологічному вченні (універсологія, О. Шпанн) цілісність є провідним поняттям, пов'язаним із суспільством. Згідно з положеннями цього учіння, цілісності утворюють не лише форму явищ, але виступають рухомими силами, носіями каузальності, яку не можна визначити, а лише виявити.

У педагогіці розуміння цілісності призвело до перетворення методів навчання письму й читанню: читання по складам відкидається, слово більше не складається із окремих літер й звуків, а літери й склади беруться як частини слова, котре запам'ятовується як цілісність. Таким чином, діти навчаються читати набагато скоріше, ніж раніше.

Отже, **метою** нашої статті є виявлення психологічних особливостей цілісності особистості практичного психолога, що є необхідною умовою його професійної самореалізації.

Результати теоретичного аналізу проблеми дослідження. Л. Маркова вважає цілісність властивістю об'єктів, що є сукупністю елементів, котрі утворюють її й організовані у відповідності за певними принципами [2].

У давньогрецькій філософії цілісність уособлювалась у співвідношенні єдиного й розмаїтого (Платон, Аристотель). Елементи холізму виявляються у античних філософів мілетців, неоплатоніків, у Новий час – у філософії Б. Спінози, Г. Лейбніца. Новітній час – праці екзистенціалістів, персоналістів, постмодерністів. Меризм – напрямок, в якому ціле є сумою елементів (Т. Гоббс, Ж. Ламетрі, Ф. Бекон, К. Гельвецій, П. Гольбах, Д. Дідро, З. Фрейд, К. Лоренц, Ж. Піаже, М. Мерло-Понті). Головним принципом раціоналістичної діалектики є те, що частки не можуть існувати без цілого, а ціле без часток. Згідно з антиномізмом, людина, як складний об'єкт, діалектично суперечлива єдність родового (загального) й індивідуального, сущого і необхідного, біологічного і соціального, детермінованості і свободи, кінцевості і безкінечності (Г. Гегель, К. Маркс, Ф. В. Шеллінг, Ф. Енгельс та ін.).

У античній філософії цілісність уособлюється як співвідношення єдиного й розмаїтого. Нескінчена множина окремих речей й властивостей, що містяться в них, на думку Платона, неминуче створює твою думку також нескінченною й безглуздою Щоб уможливити мислення, треба багато чого зрозуміти через приєднання до єдиного. Для будь якої множини речей, що визначаються одним ім'ям, частіше встановлюється лише один певний вид, розмірковує Платон. Наприклад, ліжок й столів багато у світі, але ідей цих предметів лише дві – для ліжка й для стола. Майстер створює ту або іншу річ, вгледуючись в її ідею, але ніхто з майстрів не створює власне ідею. Множинність речей у світі виявляє цілісність лише у ідеї. Схожі проблеми вирішує й Аристотель «якщо ніщо не існує попри одиничних речей, а їх нескінченна множина, то як можна досягнути знання про цю безкінечну множину ?

Тобто, цілісність – певна форма, усіляка річ неділима стосовно самої себе, а це означає бути цілісним, мати форму. Матерія є щось визначене лише завдяки формі. Ідея у Платона й форма у Аристотеля – дещо цілісне, приєднання до чого уможлиблює знання речей. І ідея, і форма виходять за межі чуттєвого сприйняття. У неоплатонізмі ієрархію буття очолює над суцє єдине, приєднання до нього надає цілісності сприйняття світу.

Світ ідей у Августина, неоплатоніків перетворюється й стає особистісним Богом, у ньому витоки єдності й цілісності світу. Фома Аквінський спирається не стільки на Платона,

неоплатоніків, скільки на Аристотеля. Бог – єдність, яка підпорядковує множини. Він не тільки об'єкт споглядання, відсторонений від усілякої множинності світу. Здійснюється приєднання розмаїтого у світі до єдиного, цілісного Бога.

У положеннях Миколи Кузанського з'являються риси, які свідчать про прийдешнє у Новий час переміщення джерела цілісності у світ природи. У мислення уводиться поняття «ум» додається присутність того, чого не було у відчутті, у розумі, а саме первообразів речей, висхідних ідей. Отже людський розум освоює у кінцевому ідею нескінченності. Бог (втілює власне себе, причина самого себе) концентрує у собі усе розмаїття світу, при цьому усі речі (у всьому розмаїтті) стають тотожними у позачасній й поза просторовій точці буття. Неінше «висвітлюється» у пізнаванню іншому, саме так, як чуттєво невидимий світ сонця по-різному у різних хмарах віддзеркалюється видимим чином у видимих кольорах райдуги. Цілісність розпочинає виявлятися у конкретному предметі множинного світу.

Отже, цілісність починає виявлятися у конкретному предметі множинного світу. У філософії Нового часу представлена логіка розуму, що пізнає. Вона ґрунтується (в «Розмірковування про метод» Р. Декарта, у «Етиці» Спінози, «Критиці» І. Канта, «Науки логіки» Гегеля) водночас у вигляді наукового теоретичного знання й поряд з цим обґрунтуванням цього знання. І. Кант відзначав, що те, що ми називаємо наукою, виникає не технічно у вигляді схожості розмаїтого й випадкового застосування знання *in concreto* до ймовірним зовнішнім цілям, а архітектонічно завважаючи спорідненості й походженню з однієї вищої й внутрішньої цілі, яка єдина й уможливорює ціле, схема науки повинна мати в собі контур (*monogramma*) й розділення цілого на частини (*Glieder*) відповідно ідеї, тобто а ріогі, точно й згідно принципам відрізняючи ціле від інших систем

Відзначений етап розвитку науки пов'язаний із розчленуванням природи явища, що вивчається. Проте філософія Нового часу висвітлює природу як ціле й нероздільне. Й, власне наука розуміється як цілісна структура знання, саме тут фіксується історичне перетворення емпіричних, безсистемних, випадкових знань. «Річ у собі» І. Канта визначається як предмет можливого досвіду, предмет пізнання, що розуміється цілісним, неділимим, такий що виходить за межі досвіду. Отже, становлення наукового експерименту є висхідним пунктом задля розуміння розвитку науково-теоретичного мислення в цілому. Експеримент «чистого розуму» І. Канта актуалізує радикальну неможливість зведення предмету пізнання, як цілісності до думки й утворював схематизм перетворення предмета «у собі» в предмет «для нас», предмета як сили у предмет як дію.

У Гегеля поняття цілісності постає у ідеї про всезагальне. Отже всезагальне можливо зрозуміти якщо водночас уявити як розчленування спільне, як нескінченне розділення (через моменти розгортання абсолютного знання) та як цілісно всезагальне, що є спільним усім своїм моментам. Буттям володіє будь-яка річ мов окремий момент цілого, й ціле, послідовно розгорнуте у своїх моментах. «Логіка утворена» (змістовно-дедуктивний, розділений на моменти рух поняття) відтворює логіку «творення» (логіку позачасового, цілісного Абсолютного духа). У системі Спінози також схожий логічний хід у визначенні всезагального стосовно самої себе (*causa-sui*), але за рахунок таких визначень – природа, *Natura naturans* (природа, що творить, цілісна, довічна) й таж сама природа *Natura Naturata* (природа, котра утворена, розділена, така, що розгортається у часі). Для логіки Нового часу характерний взаємний перехід між всезагальним й індивідуальним, особливим. У Гегеля розгортання логічної культури є її перехід із безособової форми всезагальної цілісності до особової форми культури індивіда. У відповідності із логікою Нового часу цілісність транслюється людиною, використовується як знаряддя. Сила дії людини на річ полягає не в її індивідуальності, а в її здібності застосовувати всезагальну силу цілісного суспільного суб'єкту, у його здібності бути підґрунтям певного

всезагального цілісного об'єктивного руху. Успішна діяльність індивіда є прямо пропорційною мінімізуванню власне особистого внеску в цю діяльність.

У ХХ столітті відбуваються радикальні зрушення у пізнанні природи, передусім у квантовій механіці. На думку В. Гейзенберга, є необхідність взагалі відмовитися від об'єктивного, за Ньютоном, опису природи [1]. Вже неможна говорити про природу, як таку, теорія повинна відповідати не лише природі, а й іншим теоріям (принцип відповідності, принцип додатковості), картезіанська відмінність *res cogitans* і *res extensa* вже не може бути відправною крапкою у розумінні сучасної науки (там же, с. 303-304). Якщо природа перестає протистояти людині як предмет пізнання, незалежний від людини, як певна «річ у собі», то вона не є, як це було у Нові часи, основою цілісності. Ідея цілісності у ХХ столітті ґрунтується на іншому розумінні предмета пізнання (як такого, що має суб'єктивні характеристики), теоретичності знання (як системи, що залучає процеси отримання знання), індивіда (як особистості), факту (як події), часу (не лінійного, а топологічного).

Таким чином, домінуючими є не процедури узагальнення й виведення загальних законів, що не призводять до цілісності, хоча й домінувала у природно науковому знанні й історії Нового часу, а через взаємодію між окремими елементами плюралістичного світу, що формує цілісність культури певної історичної епохи, спільноти людей на підґрунті спільної релігії, загальної наукової парадигми або іншої сукупності інтересів, що розподіляються усіма членами спільноти цих інтересів. Зі сфери абстрактної усезагальності цілісність зрушується у конкретну особливість події. Значне місце проблема цілісності займає у системних дослідженнях й системному аналізі.

Безумовно, вирішення проблеми цілісності особистості уможлиблює визначення питань смислу і цінності людського життя, упрозорення універсальності і унікальності людської природи і сутності внутрішнього світу, призначення людини і укріплення та збереження здоров'я: психічного, психологічного, фізичного.

Втім цілісність як інтегроване утворення, що поєднує в собі усе розмаїття природно-соціально-духовного змісту особистості й визначає особливості її індивідуального відображення безперервних перетворень різноманітних загальних і часткових властивостей у відповідності із суттєвими трансформаціями світу, саме поняття потребує обґрунтованого висвітлення і вивчення.

А. Мейнонг здійснює акцент на духовності: «сприйняття не є дзеркальним відображенням фізичної реальності; сприйняття є результатом спеціальної «цілісно утворювальної» духовної діяльності» [4, с. 329].

Гіштальтпсихологи відзначали, що не ціле після часток, а частки після цілого, тобто навіть відчуття, якщо вважати їх елементами цілого, визначаються законами цього цілого [4]. Також слід зазначити, що цілісне уявлення іноді може виникати мов би й без «складових», котрі утворюють це відчуття.

Власне із появою гештальтпсихології, можна стверджувати про новий етап у тлумаченні цілісності – у психологічній науці принцип елементаризму замінюється принципом цілісності.

Цілісний підхід у психології визначає на відміну констатації цілісної природи окремих змістів свідомості аналіз цілого. Якщо одиниця аналізу не відображає властивостей цілого, то взагалі існують такі одиниці? Цілісні одиниці, що уособлюють в собі зазначені властивості. Далі, суттєвим моментом є той, що може забезпечити цілісність утворення у свідомості, чи існують цілісноутворювальні чинники. Які механізми, котрі управляють цілісністю на конкретному етапі її розвитку. За якими законами розвивається цілісність на різних етапах. Це питання, що ставили перед собою дослідники. У відповідь – свідомість. Австрійська наукова школа розглядала свідомість в такий спосіб: існують елементи – відчуття, які сув'язуються між собою у якісно нове

ціле за допомогою особливих духовних сил, змінюючи при цьому властивості. Хоча елементи свідомості можуть існувати й окремо від цілісних структур.

Однак визнавалися й органічні системи. Тут елементи не можуть існувати окремо від даної системи, що може змінюватись за своїми властивостями, але залишається цілісною за характером.

Варто відзначити, що цілісність особистості, особливості її діяльності, специфіка мотивації визначаються й опосередковуються цінностями. Однією із найважливіших цінностей, що уможлиблює становлення цілісності особистості виступає за І. Кантом свобода.

На думку філософа, для внутрішньої свободи, котра є суттєвою передумовою цілісного розвитку особистості, необхідні такі передумови: «...у кожному випадку опанувати себе, тобто приборкувати власні афекти й приборкувати пристрасті» [4]. Коли людина впадає у залежність до чуттєвості, то «поводиться мов хлоп'ятко навіть у зрілому віці, коли знаходиться у полоні чуттєвості». Отже, оволодіння власними афектами, пристрастями, розсудливість й самоконтроль складають частину внутрішньої цінності особистості.

Коли людина здійснює вчинки у відповідності із власними уявленнями, саме в такий спосіб можна говорити про те, що вона живе, розмірковує вчений. А найкращим засобом насолоди є праця, котра має моральний смисл, передусім. Досягнення мудрості через труд, скромність сприяє формуванню особистості, а отже й є головними передумовами становлення цілісності особистості: мислити самому, розміркувати про себе (у спілкуванні й взаємодії з іншими) з позиції та уявленні іншого, завжди думати узгоджуючись із собою. Усі зазначені чинники стимулюють становлення внутрішньої цілісності та цінностей особистості.

Також слід наголосити на естетичі, що уособлює цілісність цінностей, тому й цілісність особистості. Саме мистецтво у період господарювання абстрактного знання й технократії повертає людині її цілісність. Головний момент у розумінні цілісності особистості пов'язаний із її моральними й естетичними цінностями у їх співвідношенні. Естетичні цінності за висловленнями Л. Столович виходять із певної свободи від матеріальної потреби й вимагають безкорисливого до себе ставлення. Тобто для утилітарної цінності не має значення цілісність форми предмета, проте, для естетичної цінності, що є комплекс значень людини соціальної, носієм цього комплексу значень виступає неповторно-цілісна форма предмету, котра є доступною чуттєвому сприйняттю. Тобто важливою є наявність цінностей у співвідношенні утилітарних й естетичних, моральних цінностей

Тобто, у процесі розвитку ідентичності можливо виокремити три основних етапи. Первинна, ще невизначена й сполучена цілісність. Диференціація, розділення первинної цілісності. Внутрішня вільна сув'язність, органічне поєднання усіх елементів у середині цілого. Або індивід, здібний існувати, чітко визначаючи власний внутрішній, психофізіологічний й особистісний простір від зовнішнього, середовищного і соціального, при цьому припускаючи можливість вільного й усвідомленого поєднання зі значущими іншими у ситуації соціальної взаємодії.

Таким чином, у нормальному стані людина певною мірою й ідентифікується й відчужується. "Я" мов би зводить до єдиної точки усі ці процеси. Рівна залученість, баланс процесів ідентифікації й відчуження створює стійку ідентичність: Я = Я. Цей баланс ідентифікації й відчуження обстоюється А. Бергсоном, який звернув увагу на дві форми пам'яті. Згідно його поглядом, перша форма пам'яті – споглядальна – охоплює лише одиничне у своєму баченні і виявляється у пригадуванні різниці, що відповідає відчуженню, й друга форма пам'яті, активна, накладає печатку спільності на власні дії і проявляється у сприйнятті схожості, що відповідає ідентифікації.

На нашу думку, структурування ідентичності означає певну цілісність і підпорядкованість розгортання ідентичності як феномена функціонального й екзистенційного буття. Самовизначення у різних ситуаціях, персоналізація через відношення з іншими, самоорганізація як набуття стійкої структури й форми інтегрують ідентичність. Ідентичність характеризує якісну визначеність “Я” у відчутті цілісності на певному етапі життєвого шляху.

Сучасна психологічна наука трактує цілісність як інтегроване утворення, що поєднує в собі усе розмаїття природно-соціально-духовного змісту особистості й визначає специфіку її індивідуального відображення безкінечних змін у відповідності із кардинальними трансформаціями світу.

До суттєвих властивостей індивіда, які розкривають цілісність особистості належать: потенційна універсальність (усезагальність), котра забезпечує можливість засвоєння різного змісту, форм, способів життя у розмаїтті цього змісту, що змінюється історично, онтогенетично, етнографічно (П. А. Флоренський, О. С. Арсеньєв); потенційна безкінечність людини (С. Л. Рубінштейн), що дозволяє в процесі засвоєння і функціонування виходити за межі засвоєного, в тому числі й межі власного “Я”, з метою створення нового; здатність до трансцендування як головна властивість особистості (В. А. Петровський); особливий взаємозв'язок з іншими людьми, що характеризує здатність до ототожнення із іншими і відокремлення себе, власного “Я”, уособлення із іншими і власне своїм (К. Маркс); ідентифікація і уособлення як єдиний механізм, який визначає розвиток, буття особистості (В. С. Мухіна); “ідеальне буття” або здатність до ототожнення і уособлення, здатність бути собою й іншим (А. В. Петровський, Є. В. Ільєнков).

Водночас, висвітлюючи гносеологічний аспект цілісності особистості завважимо на вагомості інтегрованого підходу щодо у виразненні даного поняття. Передусім, теоретичний рівень осягнення внутрішньої структури цілісності особистості, закони її розвитку, її сутності. Емпіричний рівень дозволяє визначити специфіку її зовнішнього буття. Проте зовнішні прояви цілісності особистості залежать від її внутрішньої цілісності, усталеності. Хоча на зовнішні прояви здійснюють вплив власне зовнішні умови, котрі опосередковують життєдіяльність людини, що сприяють або навпаки, перешкоджають організації внутрішньої цілісності особистості.

Цілісність особистості є органічною системою, що має відповідну внутрішню структуру, котра виявляє здатність до саморозвитку й самоорганізації. Зазначена система носить рефлексивний характер, має самостійні джерела розвитку. Специфіка цілісності особистості полягає в тому, що її самоорганізація характеризується динамічністю: процес в процесі й детермінується кожний раз певним результатом, який досягається.

Індивідуальне здоров'я постає у вигляді певної гармонії внутрішнього світу людини та її зовнішнього оточення, балансу духовного і фізичного. Також здоров'я людини визначається комплексом природно-біологічних і природно-набутих чинників. На думку С. Д. Максименко, природу людини слід відзначати як сукупність успадкованих і набутих ознак. В межах нашого дослідження ми переконалися у вірності цих положень, коли за допомогою впливів природних чинників на людину відбувалися зміни, що можна охарактеризувати як набуття цілісності і визрівання совісної особистості.

Окрім цього, повага і ціннісне ставлення до життя, любов до живої природи, прийняття цінностей і норм соціальної поведінки, поважливе ставлення до точки зору, позиції людини, наявність рефлексивно-ціннісної свідомості і волі, готовність до саморозвитку, позитивних змін у стилі життя, емоційну витривалість, акуратність, чистоту і турботливе ставлення до навколишнього середовища, саме в такий спосіб можна говорити про здоров'я особистості як складову гармонії та її цілісності.

Відтак критерієм здоров'я також виступає совість. Отже цілісність і совісність є пов'язаними категоріями. Тому цілісність особистості відбувається як процес й тому вірним є визнання її визрівання.

Проте, розхитування цілісності людини і суспільства відбувається внаслідок збільшення бар'єрних функцій. Однак, сама частинка системи: людина-суспільство, може бути у конфлікті з природою. Якщо протиріччя є завеликим, то природний процес задля власного самозбереження намагається позбавитись цієї системи, тому що вона порушує цілісність простору природи. Водночас, простір людини також деформується тому що виникає психологічна і свідомо напруга внаслідок конфлікту у суспільстві. Тобто здійснюється потрібне неузгодження систем людини, суспільства і природи. Так усі системи можуть вийти із цілісної структури й спрямуватися щодо саморуйнування, якщо не людина свідомо не спробує вирішити проблему, вважає Ю. Г. Іванов.

Хоча, намагання індивіда відійти від споживацького ставлення до природи, створити власну цілісність також пов'язане із конфліктом з суспільством, тому що соціум вже не може відмовитись від звичного рівня споживання.

Провідними чинниками самоорганізації цілісності особистості є фізичний, психічний та психологічний розвиток. Фізичний – передбачає органічний, природний, біологічний аспект її існування. Психічний – проявляється у цілісності психічних процесів особистості. Й психологічний розкривається через системи – свідомості та самосвідомості, діяльності, загальних, спеціальних та індивідуальних здібностей, потреб людини. Так, психологічна цілісність особистості – цілісність пізнавальних процесів, властивостей та станів.

Окрім цього, вирізняються внутрішня та зовнішня форми існування цілісності. Зовнішня форма цілісності опосередковується цілісністю суспільства, соціальних відносин. Останні через цінності та ціннісні орієнтації соціуму здійснюють вплив на становлення цілісності особистості. Вагомими механізмами розвитку внутрішньої цілісності особистості є мотиви та цілісність власне процесу мотивації. Мотив і мотивація впливають із природи потреб та інтересів особистості.

Література

1. *Гейзенберг В.* Шаги за горизонт / В. Гейзенберг. – М.: Прогресс, 1987. – С. 119-122.
2. *Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В.С. Степин.* - М.: Мысль, 2010.
3. *Селезнева Е. В.* Самоосуществление как акмеологическая категория / Елена Владимировна Селезнева // Мир психологии, 2007. - №2. – С. 192-203.
4. *Соколова Е. Е.* Тринадцать диалогов о психологии. Хрестоматия с комментариями по курсу «Ведение в психологию» / Е. Е.Соколова. – М.: Смысл, 1997. – 653 с.
5. *Спасибенко С. Г.* Целостность человека как принцип структурирования его качеств / С. Г. Спасибенко // Социально-гуманитарные знания. - 2001. - N 2. - С. 91-105.
6. *Станкевич Л. П.* Проблемы целостности личности (гносеологический аспект) / Станкевич Леонид Павлович. – Моногр. – М.: Высш.шк., 1987. – 137 с.
7. *Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов.* - М.: Советская энциклопедия, 1983.

В статье представлен теоретический анализ проблемы целостности в структуре личности. Определяются психологические особенности, специфика и проявления целостности личности. Раскрываются общие научные подходы к целостности личности. Проблема целостности чаще всего рассматривается в соотношении понятий «система» и собственно «целостность».

Целостность как интегрированное образование, объединяет в себе все разнообразие природно-социально-духовного содержания личности и определяет особенности ее индивидуального отображения непрерывных преобразований разных общих и частных свойств в соответствии с существенными трансформациями мира.

Доминирующими факторами самоорганизации целостности личности является физическое, психическое и психологическое развитие. Кроме этого, отмечается наличие внутренней и внешней форм существования целостности.

The article presents a theoretical analysis of the problem of the formation of personal integrity. Determined by psychological characteristics, specificity and integrity of the individual manifestations in ontogenesis. Disclosed general scientific approaches to personal integrity.

The problem of integrity is mostly examined in correlation of concepts "system" and actually "integrity". However integrity as integrated education, unites in itself all variety of naturally-socially-spiritual maintenance of personality and determines the features of her individual reflection of continuous transformations of different general and partial properties in accordance with substantial transformations of the world.

The dominant factors of integrity of personality is physical, psychical and psychological development. Except it, a presence is marked internal and external forms of existence of integrity.

Статтю подано до друку 09.12.2014.

©2014 р.

О. В. Зінченко (м. Глухів)

ОСОБЛИВОСТІ ЗНАКОВО-ТЕКСТОВОГО ТИПУ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ У КОНТЕКСТІ РІЗНИХ МОДЕЛЕЙ СПІЛКУВАННЯ

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Твердження про соціальну природу особистості є аксіомою, тому, очевидно, що інтенсивний розвиток суспільних інститутів кардинально змінює соціалізацію особистості, зумовлюючи специфічні для конкретного суспільно-історичного контексту особливості психічної структури. Одним із найбільш потужних чинників соціального впливу в сучасному світі є Інтернет. Цей феномен, на нашу думку, некоректно розглядати лише як вид засобів масової інформації, тому що низка властивостей та ознак (децентралізація, можливість зворотного зв'язку) дозволяє трактувати всесвітню мережу як специфічне соціальне середовище, що має власні норми і цінності. У цьому плані особливу увагу дослідників привертає явище інтернет-спілкування: його вплив на структуру особистості є актуальною проблемою сучасної психологічної науки, ефективно вирішення якої неможливе без комплексного теоретичного вивчення. Тому важливим моментом є розгляд віртуальної комунікації крізь призму базових положень соціальної психології, де актуальною є категорія моделей спілкування, використання якої сприяє системному дослідженню комунікативних елементів та їх функцій. Отже, аналіз особливостей інтернет-комунікації через поняття комунікативних моделей дозволить створити умови для побудови цілісної теоретичної концепції як методологічної основи експериментальних досліджень проблеми.

Теоретичний аналіз досліджень проблеми. Феномен спілкування є однією з ключових проблем психологічної науки, який привертав увагу багатьох науковців (Л. С. Виготський, Б. Г. Ананьєв, Б. Ф. Ломов, Г. М. Андреева, О. О. Бодальов, А. В. Петровський, С. В. Кондратьєва, О.